

Zárójelentés

A kutatási program keretében elindítottuk **De Signis című könyvsorozatot**, amelynek 5 kötete jelent meg:

1: BUBRYÁK Orsolya: *Családtörténet és reprezentáció. A galgóci Erdődy-várkastély gyűjteményei.* (MTA BTK MI, 2013)

2: *Henszlmann Imre levelezése és iratai I.: 1826–1880.* augusztus. Közreadja: SZENTESI Edit, BONCZ Hajnalka, BUBRYÁK Orsolya, ECSEDY Anna, GULYÁS Borbála, HAVASI Krisztina, MENTÉNYI Klára, NAMÉNYI Mária, PÓCS Dániel, PÓCS Veronika, SIMON Anna (levéltári kutatás és átiratok); NAGYAJTAI Andor (bibliográfiák és mutatók). (Balassi Kiadó, 2016)

3: *Henszlmann Imre levelezése és iratai II.: 1860.* augusztus–1864 (Balassi Kiadó, 2016)

4: VELLADICS Márta: *Kolostorok, szerzetesek, műtárgyak*

Rendi élet és anyagi kultúra a 18. század végi Magyarországon (MTA BTK MI, 2017);
10.000 tárgy (!) forrásadatait tartalmazó CD-melléklettel

5: BUBRYÁK Orsolya: *Fantomkép egy 17. századi bécsi műgyűjtőről* (MTA BTK MI, 2017)

(Ezek közül a 1. kötet Bubryák Orsolya saját posztdoktori pályázata, a 2. és 3. pedig az PUB F 111100 számú OTKA forráskiadási pályázaton nyert támogatás segítségével jelent meg; míg a 4. és 5. teljes egészében a kutatási pályázatból.)

*

Megtörtént további kötetek előkészítése:

— Az 5. kötet angol nyelvű kiadásáé. (Az angol nyelvű kézirat készen van, az illusztrációk reprodukciós jogának kifizetésére és a megjelentési költségeire Bubryák Orsolya az MTA könyvkiadási támogatásáért nyújtott be pályázatot – döntés még nincs.)

— A munkacsoport tagjai további 7 kolléga bevonásával tárták föl Henszlmann Imre hagyatékát a kassai kelet-szlovákia múzeum kéziratárában és további mintegy 15 magyarországi és külföldi gyűjteményben. A feltárt anyag feldolgozásának eredményeként 2016-ban megjelent két köteten túl további kettő, azaz az 1865 és 1872 közötti évek levelezése és iratai össze vannak gyűjtve, át vannak írva és meg van szerkesztve, azaz a kötetek össze vannak állítva. (Elvégzendő még a –7 nyelvű – szövegek összeolvasása, valamint az egyes levelek, illetve iratok bevezetőinek és jegyzeteinek befejezése.)

Egy további kötetet (azaz a sorozaton belüli sorozat 5. kötetét) teszi ki az apparátus: a különböző mutatók, Henszlmann Imre új bibliográfiája, más szerzők a kötetekben említett művei, illetve a szakirodalom bibliográfiája, valamint a Henszlmann-hagyaték sorsáról, illetve az egyéb forráshelyek állagairól és a válogatás szempontjairól részletesen beszámoló tanulmány. Ezek közül a pályázat keretében elkészültek a megjelent két kötet mutatói valamint a bibliográfiák.

— Készen van Fejérváry Gábor gyűjteménye 1847-es kéziratos katalógusának kiadásra való előkészítése (a mintegy 2000 tétel átírása, szöveg-rekonstrukciója és jegyzetei).

Ennek kiadását a pályázatban külön kötetként vállaltuk, azonban Szentesi végül úgy döntött, hogy nem önállóan (bevezető tanulmánnyal), hanem egy Fejérváry Gáborról és gyűjteményéről szóló monográfia függelékeként jelenjen meg, és a monográfián még dolgozom.

— Elkészült a pesti Károlyi palota inventáriumainak átírása. Ezek gondozása, valamint kísérőtanulmányainak elkészítése még hátra van.

*

Ezen túl a kutatócsoport tagjainak **további mintegy 30**, a projekt keretében végzett levéltári kutatásokon alapuló **publikációja** jelent meg az elmúlt 5 évben (fölsorolásukat lásd a „Közlemények”-nél. (És továbbiak is az ezekben az években végzett munka eredményeként íródnak.)

Ezek közül külön is kiemelendő például ECSEDY Annának (az úm. a projekt terhére foglalkoztatott fiatal kutatónak”) PhD-disszertációja fejezeteit alkotó két nagy, a *Művészettörténeti Értesítő*-ben publikált tanulmánya.

*

Az elvégzett munka szakmai színvonalát talán jelezheti, hogy a kutatócsoport, illetve tagjainak művei sorozatosan nyerték el a Magyar Tudományos Akadémia II. Osztálya Művészettörténeti Tudományos Bizottsága által az előző év legjobb művészettörténeti publikációira odaítélt *Opus mirabile*-elismerést. Köztük a *De Signis*-sorozat valamennyi 2017 előtt megjelent kötete – a 2017-es publikációkról természetesen még nem született döntés.) 2013-as megjelenésekre:

az egyszerűs művek kategóriában:

ECSEDY Anna: *Plenus sapientia*: Lippay György esztergomi érsek pozsonyi kertjének látványosságai. *Művészettörténeti Értesítő* 62 (2013) 171–232., valamint

BUBRYÁK Orsolya: *Családtörténet és reprezentáció. A galgóci Erdődy-várkastély gyűjteményei (De Signis, 1)*

a kollektív művek kategóriájában: SZENTESI Edit – MENTÉNYI Klára – SIMON Anna (szerk.): *Kő kövön. Dávid Ferenc 73. születésnapjára, I–II*. Vince Kiadó, Budapest, 2013. (Benne a kutatócsoport tagjai közül BUBRYÁK Orsolya, ECSEDY Anna, SZENTESI Edit és VELLADICS Márta e kutatási program kereteibe illeszkedő tanulmányaival.)

A 2014-es megjelenésekre:

az egyszerűs művek kategóriájában: SZENTESI Edit: Néhány szó a magyarországi építőipar kapacitásainak területi eloszlásáról a 19. század első felében, *Ars Hungarica* 40 (2014), 618–643.

A 2016-os megjelenésekre:

a többszerzős művek kategóriában : *Henszlmann Imre levelezése és iratai I–II. (De Signis, 2–3)*

A kutatócsoport ***De Signis* nevű adatbázisa (DS)** a Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteményének adatbázis családjával szimbiózisban készül.

Kiindulópontja tartalmi szempontból a magyarországi gyűjteményekben őrzött, illetve Magyarországon valaha megfordult antik és valaha antik tartott posztantik (mű)tárgyak, valamint a rájuk vonatkozó források *Antiquitas Hungarica (AH)* nevű adatbázis-kezdeménye volt; technikai szempontból pedig a magyar humán szféra talán legnagyobb nemzetközi részvételű és presztizsű adatbázisa, a *Campbell Bonner Magical Gems Database (CBD)*, magyar becenevén a *Talizmán*. Utóbbiból fakad adatbázisunk kétnyelvűsége (magyar–angol), amelyből a *De Signis*-be eddig feltöltött anyag csak a magyart használja, a párhuzamos angolnyelvűséget azonban lehetőségként tovább visszük.

A *De Signis* oldaláról a pályázat támogatásával ehhez hozzáfejlesztettünk egy a források feltárására, illetve feldolgozásuk fokának nyomonkövetésére alkalmas, nagyon átgondolt szempontrendszerű adatlapot, a források különböző formátumú reprodukcióinak, illetve átírásainak feltöltési lehetőségeivel; valamint egy a forrásainkban előforduló úm. szakkifejezések (pl. tárgytipusok elnevezései) előfordulásainak számontartására és a forrásokban használt többnyelvű formáinak megfeleltetésére alkalmas thesaurust. Az SzM

Antik Gyűjteménye által azóta végzett fejlesztésekből pedig ide is átvezetődtek a tárgyadatlapok komplexebb formája, illetve a képek és a szakirodalom kezelésére való részek.

Részünkről a fejlesztések engedélyezésének elhúzódása, a másik oldalról az ütemezett fejlesztések miatt a *De Signis*-be jelenleg csupán pilot-anyagok vannak feltöltve, így:

— a Fejérváry–Pulszky-gyűjtemény forrásainak egy- és tárgyai kis része (például a *Liber Antiquitatis* című, az 1840-es években készült, a gyűjtemény tárgyait ábrázoló album lapjai és ezek egyes tárgyakra úm. darabolt részletei).

— Haan Antal gyűjteményének forrásai és tárgyai

(— a Magyar Nemzeti Múzeum, majd a Szépművészeti Múzeum antik gipszöntvény-szobrászati másolatgyűjteményének forrásai kisméretben, fennmaradt darabjai teljes egészükben – de ez az anyagrész nem a kutatási program keretei között).

Az adatbáziscsalád egyes egységeiben való párhuzamos munkából következhet zavarak elkerülésére egyelőre a forrásokat és az újkori tárgyakat a *De Signis*-be, az antik és valaha antiknak tartott posztantik tárgyakat a *Hyperion*-ba töltjük föl. Ezért jelenleg ez a két adatbázis együtt használandó. (Az objektumok DS-azonosítót mindenképpen kapnak, AH-azonosítót pedig akkor, ha jellemzőik szerint kell hogy kapjanak.)

Az adatbázison természetesen tovább dolgozunk a mostani kutatási pályázat lejárta után is. Tervünk eleve sem egy kész, lezárt adatbázis, hanem és elsősorban egy munkaeszköz: a kutatásaink során feltárt és feldolgozott nagyon sok forrás és a bennük említett nagyon-nagyon sok tárgy számontartását, gyors áttekinthetőségét és különböző szempontú kereshetőségét lehetővé tevő (és persze köztük úm. nemvárt kapcsolatokat kimutató) segédeszköz megteremtése volt. Ez lényegében immár rendelkezésre áll, igazi használata azonban még csak ezután fog kezdődni.

A most lezárt pályázat támogatásával tehát léptünk egy nagyot a jövő felé. Az ebbe fektetett fejtörésnek, törődésnek és munkának egyelőre talán kevés látható eredménye van, de hiszek benne, hogy ugyanolyan fontos, mint a könyvsorozat kötetei, amelyek bizonyosan legalábbis hosszú időre alapművek maradnak.

Egyebek

— A kutatócsoport metodikáját – az utóbbi évtizedekben minden bizonnyal a nemzetközi trendeknek is talán egyre inkább középpontjába került gyűjtéstörténeti kutatásokhoz képest összetettebb szempontrendszer, szélesebb perspektíva, illetve és éppen ezért extenzívebb forrásfeltárás és intenzívebb feldolgozási mód jellemzi.

(A primér proveniencia-kutatás mellett – amelyben a csoport tagjainak kutatásai mondhatni nagyszerű eredményeket produkáltak – és azon túl például:

X nem egyes tárgyak, hanem tárgye gyűjtések az együttes jellegére is figyelő megközelítése;

X a gyűjtemények és az úm. berendezések, illetve személyes ingóságok együtt-kezelése;

X a figyelem ezek tárolási módjára és reprezentációs szerepére, azaz helyére adott épületen belül vagy / és egy tulajdonos épületei között, nyilvánosságának fokára és úm. prezentációs stratégiáira;

X (idő)pontszerű megragadás helyett tárgyvándorlási láncok követése;

X az időhatárok kiterjesztése, ami lehetőséget ad arra, hogy megpróbáljuk pontosítani azt, hogy az ingóságból a magángyűjteményen át a muzealizációig vezető folyamat Magyarországon mikor és hogyan zajlott le, stb.)

Ezért a kutatási program első évében számos, kéthetenkénti rendszerességű összejövetelen beszéltük meg korábbi kutatómunkánk tapasztalait, a nemzetközi szcéna leghasonlóbb nagyvállalkozásait, módszertani kérdéseket, az adatbázis kialakítandó szerkezetét, stb.

— A kutatócsoport tagjai itthon és külföldön, a nagykonferenciáktól a műhelybeszélgetésig terjedő műfaji skálán számtalan előadást tartottak.

— A kutatócsoport tagjai a 2015/16-os tanév első félévében 5 előadást tartottak a Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK művészettörténész MA-hallgatóinak (újkori specializáció) műgyűjtés- és múzeumtörténeti témákban.

Szakedzőket, illetve doktoranduszokat azonban sem az ELTÉ-ről, sem a PPKE-ről nem sikerült megnyernünk arra, hogy gyakorlat vagy dolgozati téma választásának formájában bekapcsolódjanak a csoport munkájába. (Ennek talán *ab ovo* oka munkánk nyelvi igényessége, azaz az, hogy legalább három nyelv ismerete szükséges – és az angol nem ezek közül az egyik, hanem a negyedik–ötödik, amire nem a források, hanem a szakirodalom olvasásához van szükség.)

Két végzett, illetve már doktorált fiatal kutató: Bara Júlia és Boncz Hajnalka azonban időközben hivatalosan is csatlakozott a kutatócsoporthoz, ami külön öröm. Egyikük, Bara Júlia, jelenleg saját posztdoktori pályázata keretében folytathatja a munkáját.